

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЗАТВЕРДЖУЮ”

Завідувач кафедри

 Олена РЕВУЦЬКА
“29” серпня 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

підготовки здобувачів II рівня вищої освіти

ОК 4

ТРАВМА: СУПРОВІД ТА СТРАТЕГІЇ ВТРУЧАННЯ

(назва навчальної дисципліни)

Спеціальність: 231 Соціальна робота
(шифр і назва спеціальності)

Освітньо-професійна програма: Поствоєнна соціально-психологічна реабілітація
(назва освітньої програми)

Факультет дошкільної, спеціальної та соціальної освіти
(назва факультету)

**Запоріжжя
2023**

Робоча програма навчальної дисципліни «Травма: супровід та стратегії втручання» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 231 Соціальна робота
(код і назва спеціальності)

Освітньої програми Поствоєнна соціально-психологічна реабілітація

Розробник: Старинська Олена Віталіївна доцент кафедри прикладної психології та логопедії, к.психол.н..

Робоча програма оновлена з урахуванням проведення занять за змішаним навчанням та (або) з використанням технологій дистанційного навчання, затверджена на засіданні кафедри прикладної психології та логопедії (Протокол №6-1 від 09.02.2021 р.)

Робочу програму погоджено проектною групою освітньої програми «Поствоєнна соціально-психологічна реабілітація» та схвалено на засіданні кафедри прикладної психології та логопедії

від «29» серпня 2023 року (протокол № 1)

Завідувач кафедри
прикладної психології та логопедії

(підпис)

(Олена РЕВУЦЬКА)
(прізвище та ініціали)

Гарант освітньо-професійної програми
«Поствоєнна соціально-психологічна
реабілітація»

(підпис)

(Анастасія ПОПОВА)
(прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань	Нормативна	
	(шифр і назва) Спеціальність 231 Соціальна робота 053 Психологія		
Модулів – 1	Освітньо-професійна програма: <u>Поствоєнна соціально-психологічна реабілітація</u>	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 6			1-й
Загальна кількість годин – 90		Семестр	
Мова навчання: українська			1-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – самостійної роботи здобувача вищої освіти –	Освітній ступінь: <u>магістр</u>	Лекції	
		- год.	2 год.
		Практичні, семінарські	
		- год.	2 год.
		Лабораторні	
		- год.	- год.
		Самостійна робота	
- год.	86 год.		
Індивідуальні завдання:			
	- год.		
Вид контролю: залік			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для заочної форми навчання – 4/86 годин (5%/95%)

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання освітньої компоненти "Травма: супровід та стратегії втручання" є сприяти розвитку професійної компетентності фахівців з поствоєнної соціально-психологічної реабілітації шляхом засвоєння теоретичних і практичних знань щодо особливостей психологічного супроводу психотравми різної генези та у різних груп населення враховуючи їх специфіку.

Основними завданнями вивчення дисципліни "Травма: супровід та стратегії втручання" є вивчення теоретичних засад психологічного супроводу осіб, що постраждали від війни; формування знань, умінь та навичок визначати проблеми та потреби осіб, що пережили психотравму та добирати необхідні інструменти задля їх психологічної підтримки шляхом здійснення втручання з урахування індивідуальних та вікових особливостей та специфіки травматичного досвіду.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі вищої освіти набувають **компетентностей та програмних результатів навчання:**

Програмні компетентності	Програмні результати навчання
<p>ІК. Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у галузі соціальної роботи або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.</p> <p>ЗК-3. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.</p> <p>ЗК-12. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).</p> <p>СК-8. Здатність до спільної діяльності та групової мотивації, фасилітації процесів прийняття групових рішень.</p> <p>СК-11. Здатність виявляти професійну ідентичність та діяти згідно з цінностями соціальної роботи.</p> <p>СК-17. Здатність обирати і застосувати валідні та надійні методи наукового дослідження та/або доказові методики і техніки практичної діяльності.</p> <p>СК-18. Здатність здійснювати практичну діяльність (тренінгову, психотерапевтичну, консультаційну, психодіагностичну та іншу залежно від спеціалізації) з використанням науково верифікованих методів та технік.</p> <p>СК-20. Здатність розпізнавати наслідки післявоєнної травми в різних контекстах і надавати відповідні послуги з соціально-психологічної реабілітації та підтримку.</p> <p>СК-22. Здатність керувати роботою з відновлення психічного здоров'я задля соціальної інтеграції різних категорій осіб,</p>	<p>ПРН-4. Показувати глибинне знання та системне розуміння теоретичних концепцій, як із галузі соціальної роботи, так і з інших галузей соціогуманітарних наук, зокрема моделей соціально-психологічної реабілітації різних категорій осіб, груп та громад.</p> <p>ПРН-10. Аналізувати соціальний та індивідуальний контекст проблем особи, сім'ї, соціальної групи, громади, формулювати мету і завдання соціальної роботи та соціально-психологічної реабілітації, планувати втручання в складних і непередбачуваних обставинах відповідно до цінностей соціальної роботи.</p> <p>ПРН-15. Розробляти критерії та показники ефективності професійної діяльності, застосовувати їх в оцінюванні виконаної роботи, пропонувати рекомендації щодо забезпечення якості соціальних послуг із соціально-психологічної реабілітації та управлінських рішень.</p> <p>ПРН-21. Уміти організувати та проводити психологічне дослідження із застосуванням валідних та надійних методів.</p> <p>ПРН-24. Робити психологічний прогноз щодо розвитку особистості, груп, організацій.</p> <p>ПРН-25. Розпізнавати наслідки післявоєнної травми в різних контекстах і надавати відповідні послуги з соціально-психологічної реабілітації та підтримку.</p> <p>ПРН-27. Застосовувати технології, методи і техніки з відновлення психічного здоров'я відповідно до різних запитів та вміти</p>

<p>соціальних груп і громад, що постраждали від війни.</p> <p>СК-24. Здатність до використання моделей, методів і підходів для підвищення стійкості, зниження ризику поствоєнних травм на індивідуальному, груповому, регіональному та міжнародному рівнях.</p>	<p>керувати роботою з відновлення психічного здоров'я задля соціальної інтеграції різних категорій осіб, соціальних груп і громад, що постраждали від війни.</p> <p>ПРН-29. Використовувати різні моделі, методи та підходи для розвитку стійкості, зниження ризику поствоєнних травм та вміти їх застосовувати на індивідуальному, груповому, регіональному та міжнародному рівнях.</p>
--	---

3. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Теорія та методологія психотравматології.

1.1. Поняття психологічної травми. Психологічна травма. Психофізіологічні реакції на травму. Психосоціальні наслідки травматизації. Деструктивні реакції на психотравму: алкоголізація, наркотизація, підвищення суїциальних ризиків. Нейробіологія травми.

1.2. Психотравмівна ситуація та її психологічні наслідки.

Поняття травмуючої ситуації. Її ознаки та різновиди. Історія вивчення психологічних реакцій на травмуючу ситуацію. Сприйняття травмуючої ситуації людиною. Види та рівні реакцій на травмуючу ситуацію. Травма як точка росту, травма як ресурс трансформації. Фактори, що обумовлюють вторинну травматизацію. Оцінка вторинної травматизації. Робота з вторинною травмою. Психопрофілактична робота щодо запобігання синдрому вигорання. Супервізія як метод профілактики вторинної травми.

Тема 2. Травмівний досвід, його особливості та наслідки.

2.1. Особливості травмівного досвіду різних категорій.

Психотравма війни: види та особливості. Травматичний досвід комбатантів, особливості порушення механізмів адаптації та інтеграції. Психологічний супровід членів сімей комбатантів. Особливості переживання травми дитиною. Робота з дитячим травматичним досвідом.

2.2. Особливості травмівного досвіду в деокупованих громадах.

Травматичний досвід осіб, груп та громад, які постраждали від війни: мешканці окупованих та деокупованих територій. Травми, пов'язані з сексуальним насильством: специфіка супроводу з урахування вікових та гендерних особливостей. Тривожні розлади та їх наслідки, особливості психологічної допомоги. Депресія як реакція травматизації: шляхи надання психологічної допомоги. Синдром провини вцілілого, синдром «застряглої» людини або зависання. Посттравматичне зростання: специфіка супроводу та методи.

Тема 3. Психологічна допомога людям, що зазнали травмівного впливу.

3.1. Екстрена психологічна допомога в травмуючих ситуаціях.

Основні технології надання екстреної та тривалої консультативної психологічної допомоги при психотравмах. Надання психологічної допомоги залежно від особливостей сприймання та переживання стресора, виду психотравмуючої події. Алгоритми надання екстреної психологічної допомоги. Типові помилки та їх наслідки.

Тема 3.2. Системна психологічна допомога при травмі.

Системний психологічний супровід: алгоритми, техніки, етичні норми. Психологічна допомога при різних видах психотравм. Методи та підходи до роботи з постраждалими в залежності від віку, статі, культурних особливостей та інших факторів. Розробка програм та підходів до відновлення психічного здоров'я людей, до підтримки їхньої соціальної адаптації та відновлення повсякденного життя. Створення програм психологічної підтримки.

Тема 4. Особливості супроводу дитячої психотравми.

4.1. Характеристика травмівних переживань дитини.

Ознаки травми та ПТСР у дітей. Психологічний супровід дітей, які пережили травматичні події. Особливості ПТСР у дітей. Правила реагування батьків на ознаки травми в дітей. Робота з подолання страхів та тривожних розладів у дітей. Особливості повідомлення про смерть рідної людини дитині. Дитина й насильство. Індивідуальна та групова робота з дітьми-переселенцями. Методичні підходи до формування стресостійкості у дітей.

4.2. Особливості роботи психолога з дитиною в психотравмі.

Перша зустріч психолога з дитиною, особливості побудови співпраці з батьками. Принципи невідкладності, високий рівень активності консультанта, обмеження цілей. Техніки подолання травматизації: когнітивно-поведінкова терапія, емоційно-орієнтована терапія, арт-терапія, тілесно-орієнтована терапія. Групова корекційно-відновлювальна та розвивальна робота психолога з дітьми, у період військового конфлікту. Організація групової підтримки ровесників.

Тема 5. Стресові розлади: специфіка супроводу.

5.1. Психологічна допомога при ГСР

Гострий стресовий розлад: принципи та методи надання психологічної допомоги. Принципи корекції та терапії при ГСР. Методи корекції та терапії ГСР. Загальні підходи до психотерапії ГСР. Стратегії терапії за С. М. Єніколаповим. П'ять стадій актуального стану клієнта та цілі терапії на кожній з них (за М. Горовіцем).

5.2. Методи роботи з ПТСР.

Основні цілі психологічного супроводу при перших контактах з клієнтом, який страждає на ПТСР. Основні передумови успішної роботи з клієнтами, що страждають на ПТСР. Три стадії терапевтичної роботи з людьми, які страждають на ПТСР. Типові помилки психолога. Техніки трансформації травматичної пам'яті: пряма оповідь або вільна оповідь та формалізована сповідь. Основні правила психологічного супроводу ПТСР. Труднощі, які відчуває психолог при роботі з клієнтами, які страждають на ПТСР. Психотерапевтичні методи при роботі з ПТСР. Основні принципи та методи групової терапії. Метод десенсибілізації та переробки емоційних травм за допомогою руху очей (ДПРО) – за Ф.Шапіро. Історія виникнення методу. Психофізіологічне обґрунтування методу. Особливості застосування методу. Метод ослаблення травматичного інциденту Ф. Джерборда (ОТІ). Організаційні особливості методу ОТІ. Техніка та процедура проведення ОТІ. Метод візуально-кінестетичної дисоціації (ВКД) Р. Бендлера та Дж. Гріндера. Техніка та процедура проведення ВКД.

Тема 6. Психотравми війни: специфіка психологічного супроводу.

6.1. Методи надання психологічної допомоги в травмі.

Психологічна допомога методом психологічного дебрифінгу. Організаційні особливості психологічного дебрифінгу. Процедура проведення психологічного дебрифінгу. Тілесно орієнтована терапія (ТОТ). Основні цілі терапевтичної роботи. Основні чинники та механізми порушення контакту з тілом. Розлади, при яких застосовується тілесно орієнтована терапія. Основні поняття тілесноорієнтованої терапії. Види контактування з тілом клієнта у ТОТ. Основні

методи тілесно орієнтованої терапії. Арт-терапія. Основні цілі та методи арт-терапії в подоланні психотравми війни.

6.2. Методи надання психологічної допомоги в травмі.

Когнітивно-поведінкова психотерапія. Основні цілі та методи поведінкової психотерапії. Основні цілі та методи когнітивної терапії. Символ-драма (метод кататимного переживання образів). Основи методу кататимного переживання образів (КПО). Основна ступінь при роботі с ПТСР. Розлади, при який застосовується КПО. Розлади, при яких КПО може бути неефективною. Нейрографіка. Мета, завдання та алгоритм виконання. Мультиmodalна модель подолання стресу та невизначеності BASIC Ph (М. Лаад Mooli Lahad). Основні положення моделі, її мета та завдання. Основні етапи методики.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Тема 1. Теорія та методологія психотравматології.												
Тема 1.1 Поняття психологічної травми.							7	2	-			5
Тема 1.2. Психотравмівна ситуація та її психологічні наслідки.							8	-	-			8
Разом за змістовим модулем 1							15	2	-			13
Тема 2. Травмівний досвід, його особливості та наслідки.												
Тема 2.1. Особливості травмівного досвіду різних категорій.							7	-	-			7
Тема 2.2. Особливості травмівного досвіду в деокупованих громадах.							8	-	-			8
Разом за змістовим модулем 2							15	-	-			15
Тема 3. Психологічна допомога людям, що зазнали травмівного впливу.												
Тема 3.1. Екстрена психологічна допомога в травмуючих ситуаціях.							7	-	-			7
Тема 3.2. Системна психологічна допомога при травмі.							8	-	-			8
Разом за змістовим модулем 3							15	-	-			15
Тема 4. Особливості супроводу дитячої психотравми.												
Тема 4.1. Характеристика травмівних переживань дитини.							7	-	-			7
Тема 4.2. Особливості роботи психолога з дитиною в психотравмі.							8	-	2			6

Разом за змістовим модулем 4							15	-	2			13
Тема 5. Стресові розлади: специфіка супроводу.												
Тема 5.1. Психологічна допомога при ГСР							7	-	-			7
Тема 5.2. Методи роботи з ПТСР.							8	-	-			8
Разом за змістовим модулем 5							15	-	-			15
Тема 6. Психотравми війни: специфіка психологічного супроводу.												
Тема 6.1. Методи надання психологічної допомоги в травмі.							7	-	-			7
Тема 6.2. Методи надання психологічної допомоги в травмі.							8	-	-			8
Разом за змістовим модулем 6.							15	-	-			15
Усього годин							90	2	2			86

5. Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	<i>Теорія та методологія психотравматології</i>	-	2
1.1.	Поняття психологічної травми. Психологічна травма. Психофізіологічні реакції на травму. Психосоціальні наслідки травматизації. Деструктивні реакції на психотравму: алкоголізація, наркотизація, підвищення суїциальних ризиків. Нейробіологія травми.		2
Усього годин		-	2

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
4	<i>Кризова інтервенція: особливості, стратегії, техніки</i>		2
4.2.	Особливості роботи психолога з дитиною в психотравмі. Перша зустріч психолога з дитиною, особливості побудови співпраці з батьками. Принципи невідкладності, високий рівень активності консультанта, обмеження цілей. Техніки подолання травматизації: когнітивно-поведінкова терапія, емоційно-орієнтована терапія, арт-терапія, тілесно-орієнтована терапія. Групова корекційно-відновлювальна та розвивальна робота психолога з дітьми, у період військового конфлікту. Організація групової підтримки ровесників.		2
Усього годин			2

7. Самостійна робота

№з/п	Назви тем	Кількість годин	
		денна	заочна
1.1.	Проаналізуйте конкретний травматичний досвід та опишіть його, враховуючи наступне: травмуюча ситуація може викликати різноманітні реакції в людей, які можуть бути фізичними, психологічними та емоційними: <ul style="list-style-type: none"> фізичні реакції: до цього типу реакцій відносяться різні симптоми, які можуть виникнути після травмуючої ситуації, наприклад, біль, скарги на порушення сну, головний біль, втома, слабкість та інші. психологічні реакції: до цього типу реакцій відносяться різноманітні зміни в психічному стані людини, які можуть відбутися після травмуючої ситуації, наприклад, роздратованість, тривога, депресія, страх, гіперактивність, зниження самооцінки тощо. емоційні реакції: до цього типу реакцій відносяться різноманітні емоції, які можуть виникнути після травмуючої ситуації, наприклад, гнів, розчарування, скорбота, вина, обурення, відчуття 	-	5

	втрати тощо		
1.2.	Проаналізуйте свої емоційні та психологічні реакції на контакт з людьми, які пережили травматичні події (наприклад, війну, насильство, стихійні лиха, тощо). Спробуйте визначити, які саме аспекти цих історій вас турбують та які емоції вони викликають у вас.	-	8
2.1.	Підготуйте презентації за наступною тематикою: <ul style="list-style-type: none"> • чинники психологічної травми • фактори ускладнення травматизації 	-	7
2.2.	Оберіть один з видів психологічної травми та розробіть інтервенцію для зменшення травматичного досвіду, використовуючи різні методи психологічної підтримки, такі як групові сесії, індивідуальні консультації, когнітивно-поведінкова терапія, медитація та інші методи.	-	8
3.1.	Створити ігрові сценарії для роботи з дітьми, які пережили психотравму, та провести групові заняття з використанням цих сценаріїв. Оцінити ефективність такого підходу до роботи з дітьми.	-	7
3.2.	Розробіть систему психокорекційних заходів на відновлення соціальних навичок травмованої дитини через інтерактивні ігри та вправи.	-	8
4.1.	Створити ресурсну карту для допомоги людям зі стресовими розладами. Пошукати та зібрати корисну інформацію, яка може допомогти людині зі стресовим розладом, включаючи поради щодо релаксації, вправи на зняття стресу, поради щодо харчування, сну та фізичної активності.	-	7
4.2.	Дібрати вправи, спрямовані на подолання наслідків травматизації.	-	6
5.1.	Проаналізуйте відео за посиланням (див. плани практичного) та розробіть рекомендацій щодо відновлення для психологів, які працюють з тими хто пережив травму.	-	7
5.2.	Виберіть одну з наступних технік психологічної допомоги при травмі та опишіть, як її можна застосувати до ситуації: EMDR (Desensitization and Reprocessing) Когнітивно-поведінкова терапія (CBT) Гештальт-терапія	-	8
6.1.	Опишіть, як ви будете оцінювати ефективність наданої психологічної допомоги. Які критерії та інструменти ви використовуватимете для моніторингу прогресу потерпілого?	-	7
6.2.	На прикладі вигаданого або реального пацієнта з тривожним розладом опишіть процес проведення КПТ сеансу. Включіть конкретні техніки та вправи, які ви будете використовувати, і поясніть, як вони допоможуть пацієнту подолати тривогу.	-	8
Усього		-	86

8. Індивідуальні завдання

1.1. Розгляньте кілька факторів, які можуть вплинути на відновлення психічного здоров'я після психологічної травми (наприклад, підтримка соціального середовища, дієтичні звички, регулярна фізична активність і т. д.). Напишіть короткий есе про те, які з цих факторів ви можете використовувати для підтримки свого психічного здоров'я після травматичного досвіду.

1.2. Визначте для себе межі. Якщо ви працюєте з людьми, які пережили травматичні події, вам важливо знати, коли потрібно зупинитись і відновити власний емоційний стан. Складіть список сигналів, які для вас є ознакою того, що вам потрібна пауза, та навчіться налагоджувати межі в процесі роботи з людьми.

2.1. Проведіть дослідження про травматичний досвід різних груп населення (наприклад, ветеранів війни, біженців, жертв домашнього насильства тощо) та порівняйте особливості їхніх реакцій на травмуючу ситуацію. Розгляньте такі аспекти, як рівень внутрішньої травматизації, рівень симптомів посттравматичного стресового розладу, типи здібностей до засвоєння стресу та використання ресурсів для подолання травматичного досвіду.

2.2. Розробити тренінг для батьків дітей, які пережили психотравму, з метою надання їм психологічної підтримки та навичок емоційного регулювання своїх дітей.

3.1. Розробіть програму з використанням технік арт-терапії, зокрема, малювання, ліплення або музикотерапії, що допоможуть дитині, що пережила психотравмуючу подію, виразити свої почуття та емоції.

3.2. Розробіть постери щодо подолання травматичних реакцій у дитини.

4.1. Напишіть короткий огляд когнітивно-поведінкової терапії (КПТ). Охарактеризуйте її основні принципи, техніки та етапи терапевтичного процесу. Поясніть, як КПТ допомагає пацієнтам змінювати дисфункціональні думки та поведінку.

4.2. Виберіть три різні типи травматичних подій (наприклад, автомобільна аварія, переживання військових дій, насильство). Опишіть, як метод ОТІ може бути застосований для кожного з цих випадків. Включіть конкретні приклади технік та інтервенцій, які можуть бути використані.

5.1. Виберіть три розлади, для яких КПТ є ефективним методом лікування (наприклад, депресія, генералізований тривожний розлад, посттравматичний стресовий розлад). Опишіть кожен розлад та поясніть, як КПТ допомагає пацієнтам впоратися з симптомами цих розладів. Включіть приклади терапевтичних технік, які використовуються для кожного розладу.

5.2. Опишіть методи та інструменти, які використовуються для оцінки ефективності КПТ. Включіть як кількісні, так і якісні методи оцінки. Поясніть, як терапевти можуть використовувати ці методи для моніторингу прогресу пацієнтів та коригування терапевтичного плану.

6.1. Проаналізуйте можливості комбінування методу ОТІ з іншими психотерапевтичними підходами (наприклад, когнітивно-поведінкова терапія, EMDR). Виберіть два приклади розладів, для яких така комбінація може бути ефективною. Поясніть, як різні підходи можуть доповнювати один одного та покращувати результати.

6.2. Опишіть роль психолога у процесі застосування моделі BASIC Ph. Як психолог може забезпечити ефективність та безпеку терапевтичного процесу? Які навички та знання є критично важливими для проведення терапії за цією моделлю?

9. Методи навчання:

1. Методи організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності:

- словесні (розповідь-пояснення, бесіда, лекція);

- наочні (ілюстрація, демонстрація);

- практичні методи (досліди, вправи, лабораторні та практичні роботи, статті, реферати).

2.Методи стимулювання і мотивації навчальної діяльності:

стимулювання інтересу до навчання (використання пізнавальних ігор, цікавих пригод, гумористичних уривків, перегляд навчальних телепередач, кінофільмів, ігри-подорожі, вікторини тощо);

стимулювання обов'язку й відповідальності (роз'яснення мети навчального предмета, вимоги до вивчення предмета (орфографічні, дисциплінарні, організаційно-педагогічні), заохочення та покарання).

3.Методи контролю і самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності.

Освітній процес відбувається за змішаним навчанням та (або) з використанням технологій дистанційного навчання на базі освітніх дистанційних платформ та сервісів, для яких можна використовувати Moodle, Zoom, Google Meet або Microsoft Teams, Віртуальні дошки: інструменти, такі як Microsoft Whiteboard або Jamboard від Google для візуалізації концепцій і пояснення складного матеріалу або будь-які додатки від Google.

10. Засоби оцінювання

У процесі оцінювання навчальних досягнень здобувача вищої освіти застосовуються такі методи:

- *Методи усного контролю:* індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда, залік;

- *Методи письмового контролю:* модульне письмове тестування; звіт, реферат, есе;

- *Методи самоконтролю:* уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

Поточний та семестровий контроль за умов змішаного навчання та (або) з використанням технологій дистанційного навчання може проводитися на базі освітніх дистанційних платформ та сервісів, для яких можна використовувати Moodle, Zoom, Google Meet або Microsoft Teams, або будь-які додатки від Google.

11. Накопичувальна бальна шкала

Поточне тестування та самостійна робота						Середнє арифметичне за поточну роботу	Екзамен	Сума
Тема 1		Тема 2		Тема 3			50	100
T1	T2	T1	T2	T1	T2			
25		25		25				
Тема 4		Тема 5		Тема 6				
T1	T2	T1	T2	T1	T2			
25		25		25				

Форми і зміст поточного контролю з кожного змістового модуля визначаються викладачем в НМЗ.

Підсумкове оцінювання

За підсумками навчання за один семестр здобувач вищої освіти може отримати 100 балів (50 балів¹ – поточне оцінювання + 50 балів – контрольне оцінювання (екзамен)).

Підсумкова кількість балів визначається за формулою:

$$m = \frac{3K_1 + 3K_2 + 3K_3 + 3K_4}{n} + 50 = 100$$

де m – кількість набраних балів за вивчений курс;

n – кількість залікових кредитів;

де m – кількість набраних балів за вивчений курс;

n – кількість залікових кредитів;

50 балів – екзамен або залік.

Загальна кількість балів за вивчений курс обчислюється таким чином: підраховується кількість балів, набраних під час поточного контролю за всіма заліковими кредитами, та ділиться на загальну кількість кредитів (визначається середній арифметичний бал). Потім до отриманого показника додаються бали, набрані під час екзамену.

12. Шкала оцінювання

Формою підсумкового семестрового контролю є екзамен у обсязі навчального матеріалу, передбаченого робочою програмою навчальної дисципліни.

Мінімальний прохідний бал допущення до заліку – 35.

Максимальна кількість балів, що нараховується за залік – 50 балів.

При цьому можливі **два варіанти його складання**:

1) *в усній формі за білетами* у кількості 30 варіантів. Кожний варіант білета включає по три питання: перше та друге – передбачають перевірку засвоєних теоретичних положень, що вимагає від здобувачів вищої освіти глибоких, міцних і усвідомлених знань; третє питання має практичну спрямованість і є перевіркою сформованості результатів навчання, слугує показником професійних умінь доцільного використання навчально-методичного матеріалу;

Критеріями оцінювання на екзамені є:

Бали	Критерії оцінювання
40 – 50	Відповіді, в яких навчальний матеріал відтворюється в повному обсязі, відповідь правильна, обґрунтована, логічна, містить аналіз і систематизацію, зроблені аргументовані висновки. Спостерігається глибоке володіння матеріалом, здобувач висловлює власне ставлення до альтернативних міркувань з конкретної проблеми, проявляє вміння самостійно та аргументовано викладати матеріал. Практичне завдання виконане правильно, як з використанням типового алгоритму, так і за самостійно розробленим алгоритмом.
15 – 39	Відповіді, в яких відтворюється значна частина навчального матеріалу. Здобувач виявляє знання і розуміння основних положень з навчальної дисципліни, певною мірою може аналізувати матеріал, порівнювати та робити висновки. Питання висвітлює повно, висвітлення їх завершене висновками, виявлене

¹ Мінімальний допуск до екзамену здобувача можливий за умови набрання ним 25 балів за виконані роботи протягом семестру.

	уміння аналізувати факти й події, а також виконувати навчальні завдання. У відповідях допущені несуттєві помилки, в усних відповідях – неточності, деякі незначні помилки, має місце недостатня аргументованість при викладенні матеріалу, нечітко виражене ставлення слухача до фактів.
1 – 14	Відповіді, в яких відтворюються основні положення навчального матеріалу на рівні запам'ятовування без достатнього розуміння; здобувач у цілому оволодів суттю питань з даної теми, виявляє знання матеріалу, навчальної літератури, намагається аналізувати факти й події, робити висновки. Але дає неповні відповіді на запитання, припускається грубих помилок при висвітленні теоретичного матеріалу. У практичних завданнях припущені несуттєві помилки.

2) у письмовій формі: передбачено 25 тестових завдань закритого та відкритого типу різного ступеня складності, кожне з яких оцінюється 1 балом (макс 25 балів), а також індивідуальне завдання, що має практичну спрямованість й оцінюється максимально 25 балами.

Загальна кількість балів за вивчений курс для здобувачів освіти денної форми навчання обчислюється таким чином: підраховується кількість балів, набраних під час поточного контролю ($7 \cdot 7 = 49(50)$), потім до отриманого показника додаються бали, набрані за теоретичну частину екзамену (усну або письмову) і виконане індивідуальне завдання (макс. 50 балів).

Загальна кількість балів за вивчений курс для здобувачів освіти заочної форми обчислюється таким чином: підраховується кількість балів, набраних під час поточного контролю ($7 \cdot 3 = 21$), потім до отриманого показника додаються бали за виконані самостійні роботи (макс. 29 балів) та бали, набрані за теоретичну частину екзамену (усну або письмову) і виконане індивідуальне завдання (макс. 50 балів).

За підсумками навчання здобувач вищої освіти може отримати 100 балів.

Відповідність підсумкових рейтингових оцінок у балах оцінкам за шкалою ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка шкалою ЄКТС для всіх видів підсумкового контролю
90-100	A
78-89	B
65-77	C
58-64	D
50-57	E
35-49	FX (з можливістю повторного складання)
1-34	F (з обов'язковим повторним вивченням ОК)

У разі отримання оцінки «незадовільно» здобувач вищої освіти має право на два перескладання: викладачу та комісії.

13. Методичне забезпечення

1. Навчально-методичні матеріали з дисципліни «Травма: супровід та стратегії втручання» розміщені на сайті університету, на сторінці кафедри, в Moodle.

14. Рекомендована література:

1. Блінов О. А. Види та напрямки психологічної допомоги психотравмованим військовослужбовцям. Вісник Національного університету оборони України. Зб-к наук. праць. Київ, НУОУ, 2014 р. Вип 4(41). С. 168-173
2. Бойко Г. М. Реабілітаційна психологія : посібник [для студ. вищ. навч. закл.] Полтава :АСМІ, 2010. 240 с.
3. Буковська О.О. Гірченко О.Л. Сучасні напрямки психологічної реабілітації кризових станів, викликаних екстремальними ситуаціями. Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка. Екологічна психологія. 2019. Т. VII. Вип. 47. С. 19-27.
4. Бриндіков Ю.Л. Теорія та практика реабілітації військовослужбовців учасників бойових дій в системі соціальних служб : дис. ... докт пед. наук. Хмельницький, 2018. 559 с.
5. Герман Дж. Психологічна травма та шлях до видужання: наслідки насильства – від знуцань у сім’ї до політичного терору. Львів : Видавництво Старого Лева, 2015. 416 с.
6. Гридковець Л. М. Навчально-методичний комплекс з дисципліни «Реабілітаційна психологія». Київ : КІБіТ, 2012. 80 с.
7. Гридковець Л. М. Реабілітаційна психологія. Київ : КІБіТ, 2015. 42 с.
8. Діагностика, терапія та профілактика медико-психологічних наслідків бойових дій в сучасних умовах : методичні рекомендації. Київ ; Харків : ДУ «Інститут неврології, психіатрії та наркології НАМН України», 2014
9. EMDR. Подолання наслідків психотравми: практичний посібник / за ред. Арне Гофмана. Львів : Свічадо, 2017. 259 с.
10. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 1. Київ, 2018. 208 с.
11. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 2. Київ, 2018. 240 с.
12. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 3. Київ, 2018. 236 с.
13. Психологія травмуючих ситуацій: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О. Л. Туриніна. Київ, ДП “Вид. дім “Персонал”, 2017. 160 с.
14. Психологічна допомога постраждалим внаслідок кризових травматичних подій: методичний посібник / З. Г. Кісарчук, Я. М. Омельченко, Г. П. Лазос, Л. І. Литвиненко... Царенко Л. Г.; за ред. З. Г. Кісарчук. Київ: ТОВ “Видавництво “Логос”. 2015. 207 с.
15. Профілактика посттравматичних стресових розладів: психологічні аспекти : метод. посіб. / Упор. :д.д. Романовська, О. В. Ілащук. Чернівці : Технодрук, 2014 р. 133 с.

14. Інформаційні ресурси:

1. Бібліотека БДПУ <https://library.bdpu.org.ua/>
2. Сайт БДПУ <https://bdpu.org.ua/>
3. Електронна підтримка навчання Moodle БДПУ <https://edu.bdpu.org/login/index.php>.
4. Бібліотека психологічної літератури: <http://psylib.kiev.ua/>.
5. Українські підручники он-лайн: <http://pidruchniki.ws/>.
6. Психологічна бібліотека Псі-фактор: <http://psyfactor.org>.

7. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського <http://www.nbuv.gov.ua/>.
8. Наукова бібліотека національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова: <http://hklub.npu.edu.ua/>.
9. Портал професійних психологів України «У психолога»: <http://upsihologa.com.ua/>.